

NEOLİBERAL FİNANSALLAŞMANIN

POLİTİK KÖKENLERİ

GRETA R. KRIPPNER

VakıfBank Kültür Yayınları: 0221  
İktisat: 010

**NEOLİBERAL FİNANSALLAŞMANIN  
POLİTİK KÖKENLERİ**  
GRETA R. KRIPPNER

Özgün Adı  
**Capitalizing on Crisis The Political  
Origins of the Rise of Finance**

Türkçesi  
**Ahen Yağan**

Proje Editörü  
**Dr. Mehmet Yılmaz Akbulut**

Sayfa Uygulama  
**Büşra Arbay**

Kapak  
**Faruk Özcan**

Kitap Editörü  
**Dr. Fatih Karakaya**

Son Okuma  
**Zeynep Nur Ayanoğlu**

**VakıfBank Kültür Yayınları**  
Büyükdere Caddesi  
No: 97 – Kat 4  
Şişli 34394 İstanbul  
Telefon: 0 212 354 5730  
www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr  
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2023  
© Greta R. Krippner, 2011

ISBN 978-625-6385-40-5

*Kitabın tüm yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla VakıfBank Kültür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.*

*Copyright © 2011 by President and Fellows  
of Harvard College*

Baskı  
**Turkuvaz Haberleşme ve Yay. A. Ş.**  
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi  
Çakmak Caddesi B Blok No: 29/1/1  
Eyüpsultan İstanbul  
Telefon: 0212 354 3000  
Sertifika No: 46403

1. Baskı: Mayıs 2023

NEOLİBERAL  
FİNANSALLAŞMANIN  
POLİTİK KÖKENLERİ

GRETA R. KRIPPNER

TÜRKÇESİ  
AHEN YAĞAN



**GRETA R. KRIPPNER**

Michigan Üniversitesi'nde sosyoloji profesörüdür. Lisans derecesini Berkeley'deki California Üniversitesi'nden Siyaset Bilimi alanında, doktorasını ise Princeton Üniversitesi'nden Sosyoloji alanında almıştır. Krippner'in araştırma alanları ekonomi sosyolojisi, siyaset sosyolojisi ve politik ekonominin kesiştiği noktada yer almaktadır. Çalışmaları finansallaşma ve sosyal refah devleti arasındaki ilişkiye, ekonomi politikası siyasetine ve Amerika Birleşik Devletleri'nde neoliberalizmin yükselişine odaklanmıştır. Aralarında "Capitalizing on Crisis" in de bulunduğu çok sayıda etkili kitap yayımlamıştır: *The Political Origins of the Rise of Finance* (2011) ve *The Fissured Workplace: Why Work Became So Bad for So Many and What Can Be Done to Improve It* (2014). Ayrıca finansal düzenleme politikaları, ekonomi politikalarının oluşturulmasında çıkar gruplarının rolü ve ekonomik yeniden yapılanmanın işçiler ve aileler üzerindeki etkisi gibi konularda çok sayıda makale ve kitap bölümü yazmıştır. Krippner, Amerikan Sosyoloji Derneği'nin Ekonomi Sosyolojisi kısmının En İyi Makale Ödülü de dâhil olmak üzere çeşitli ödüllerin sahibidir.

**AHEN YAĞAN**

1996 yılında İzmir'de doğdu. İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi dil bilim bölümü ile başladı, dördüncü sınıfta bırakarak İktisat bilimine yöneldi ve İstanbul Doğu Üniversitesi'nde İngilizce İktisat bölümünde öğrenim görmeye başladı. İktisadi sistemlere olan ilgisini bu bilim dalının sağladığı perspektifle harmanladı. Amerikan piyasalarında işlem yapan bir fonda borsacı olarak kariyerine başladı. Bilişim hizmetleri sağlayan bir firmada bütçe planlaması ve mali analiz ekibinde çalışma hayatını sürdürüyor. Sıfır tabanlı bir bütçeleme projesi ile ilgilenmektedir.

*Sandy'ye*



# İÇİNDEKİLER

Teşekkür	9
<b>1. BÖLÜM</b>	
Giriş	15
<b>2. BÖLÜM</b>	
Finansallaşma Nedir?	59
<b>3. BÖLÜM</b>	
ABD’de Finansal Kuralsızlaşmanın Sosyal Politikası	107
<b>4. BÖLÜM</b>	
Reagan Yönetimi Küresel Ekonomiye Keşfediyor	159
<b>5. BÖLÜM</b>	
Amerikan Para Politikasının Oluşumu	197
Sonuç	253
<b>EKLER</b>	
Ek A: Kaynaklara İlişkin Notlar	277
Ek B: Görüşme Yapılan Kişiler	281
Ek C: Ekonomik Veriler	285
Kaynakça	295
Dizin	315





## TEŞEKKÜR

Tarihsel bir sosyolog olduğum için biz akademisyenlerin çabasının kümülatif ve kolektif tarafının son derece farkındayım. Önceki düşünürlerin çalışmalarına dayanarak 1970'lerde politikacıların karşılaştığı bir dizi politik, ekonomik ve toplumsal ikilemler üzerinden ABD ekonomisinin finansallaşma sürecinin izini bu kitapta sürdürdüm. Söz konusu çalışmalar olmasaydı bu kitapta yer alan fikirleri ortaya koyamazdım. Her ne kadar bu düşünürler bu kitaba katkılarından haberdar olmasa da benim buradaki görevim kendilerine teşekkür etmektir. Nihayet bunu yapabilmek benim için büyük bir zevk.

Bu kitap akademik bir tez olarak başlayan kitapların tipik bir özelliği olan uzun bir fikir aşamasının ürünüdür. Hayatımın çeşitli safhalarına uzanan danışmanlarım, meslektaşlarım, arkadaşlarım ve üç akademik kurumu içeren uzun bir kişi listesine bana olan yardım ve katkılarından dolayı minnet borçluyum. Öncelikle bu projeyi Wisconsin Üniversitesi'nde başlatmama yardımcı olan tez danışmanlarım Jane Collins ve Erik Wright'ı anmak isterim. Beni sosyolojik araştırmaya ilk yönlendiren Jane'di. Bizi nereye götürürse götürsün sorularımızın peşinden gitmemiz gerektiği fikrini benimsemesi benim için şekillendirici oldu. Erik'in öğrencileri arasında nam salmasına yol açan akademik disiplini ve argümanlarımı onun itirazlarına karşı keskinleştirmek yıllar içinde benim için harika bir talim oldu. Tez komitesinin diğer üyeleri Jamie Peck, Mark Suchman ve Step-

hen Bunker görevlerini takdire şayan bir şekilde yerine getirdiler. Özellikle neoliberal ülkeler ile alakalı benzer sorulara cevap arayan Jamie'nin katkılarına her zaman kıymet verdim. Mark savunmamdan sonra bana sunduğu, beni neredeyse iki yıl meşgul eden bir dizi yazılı yorum ile entelektüel çok yönlü lüğünü olduğunu kanıtladı. Stephen Bunker'ın özgür ruhunun bu sayfalarda yaşadığını düşünmek isterim (Kovboy çizmelerini masaya uzatarak arkasına yaslanmış hâlini görür gibiyim).

Bu projeye tez aşamasında dâhil olan ve sonraki yıllarda da varlığını sürdüren iki olağanüstü düşünür daha oldu. Giovanni Arrighi projeyi hazırlarken fikir alışverişinde bulunmak için beni Baltimore'a davet etme nezaketinde bulundu. Aramızdaki bu ilk sohbetler önce tez aşamasında, daha sonrası ise bu kitabı yazarken kullandığım entelektüel dayanağı oluşturdu. Giovanni beni, sorduğum sorular hakkında cesurca düşünmeye ve dar disiplinler tartışmalarla kendimi kısıtlamamaya teşvik etti. Bu durum beni kimi zaman Giovanni'nin yolculuğundan farklı yönlere götürse de tavsiyesine uymaya gayret ettim. Fred Block, müsveddinin hem proje hem de son hâlini ve bu iki belge arasında ürettiğim neredeyse her kâğıt parçasını okuyan tek kişi olmak gibi benzersiz bir ayrıcalığa sahip. Yıllar boyunca Fred bana çeşitli ifadelerdeki sorunlara işaret etmenin ötesine geçen, somut ve kolay uygulanabilen çözümler öneren kavrayışlı ve ayrıntılı yorumlar sundu. Daha kişisel bir düzeyde ise, Fred tanıdığım en güvenilir, sadık ve nazik insanlardan biridir. Dolayısıyla milli gelir muhasebesi üzerine bilgi alışverişi olarak başlayan iletişimimizin kalıcı bir dostluğa dönüşmesinden çok memnunum.

Lisansüstü kariyerime Los Angeles'taki Kaliforniya Üniversitesi'nde yardımcı doçent olarak başladım. Aralarında Bill Roy, Michael Mann, Rogers Brubaker ve Ruth Milkman'ın bulunduğu mesai arkadaşlarım bu metnin taslaklarına yönelik yar-

dımı dokunan yorumlar sundu. Özellikle Ruth'a sadece katkılarından dolayı değil, hayatımdaki birden fazla geçiş dönemindeki pazarlıklarında bana sağladığı destek için de müteşekkirim. Şu anki entelektüel yuvam olan, Michigan Üniversitesi, bu kitabı bitirmek için bana harikulade elverişli bir ortam sağladı. Daha sıcak veya kucaklayıcı bir entelektüel topluluk hayal edemezdim. Özellikle Mark Mizruchi, Gerald Davis, Margaret Somers ve Michigan Ekonomik Sosyoloji Atölyesi katılımcılarına bu kitabın çeşitli bölümlerine ilişkin zekice yorumları için teşekkür etmek isterim. Elizabeth Bruch ise kitabın bölümlerini okumadı, ancak zor bir anımda her zaman minnettar olacağım şu sözleri söyledi: "Senin içinde harika bir kitap var."

Kendi kurumum dışında, çalışmaya ayıracakları zamanı benim işime yorum yapmak için kullanan başka birçok bilim insanı oldu. Her ne kadar her şeyi kayıt altına almaya çalışsam da, kaçınılmaz olarak eksik kalacak bu liste için ismini unuttuğum herkesten özür dilerim. Uzun yıllara yayılan yorumları için Sarah Babb, Dean Baker, Eduardo Canedo, James Crotty, Gerald Epstein, Peter Evans, Neil Fligstein, Robert Pollin, Monica Prasad ve Engelbert Stockhammer'a teşekkür ederim. Kilit bir muhatap ve yakın arkadaş olma sürecinde birden fazla taslağa maruz bıraktığım ve bu isteklerime görev bilinciyle yaklaşan Nitsan Chorev özel birisi olarak anılmayı hak ediyor.

Bu kitap üzerinde çalışırken UCLA, Johns Hopkins Üniversitesi, Michigan Üniversitesi, Berkeley'deki Kaliforniya Üniversitesi, Cornell Üniversitesi, Harvard Üniversitesi, York Üniversitesi, British Columbia Üniversitesi, Brown Üniversitesi, Ohio State Üniversitesi ve New School for Social Research olmak üzere çok sayıda kurumda davetli olduğum konuşmalarda buradaki bölümlerin ön sürümlerini sunma fırsatım oldu. Bu sunumların katılımcılarına sabır, ilgi ve çok sayıda yapıcı önerileri için minnettarım.

Bu çalışmanın çeşitli bileşenleri için araştırma finansmanı Wisconsin Üniversitesi Graduate School, National Science Foundation, UCLA'nın Amerikan Siyaseti ve Kamu Politikası Merkezi ve Michigan Üniversitesi Rackham Graduate School tarafından sağlanmıştır. Bu fonlardan bazıları üç mükemmel araştırma görevlisini işe almamı sağladı. UCLA'dan Anthony Alvarez ve Angela Jamison, 3. Bölüm'deki analizin temelini oluşturan kongre oturumları veritabanını oluşturmamda yardımcı oldular. Michigan'da Dan Hirschman'ın son taslak düzeltisindeki yardımı ise ancak kahramanca olarak tanımlanabilir.

Araştırma ancak araştırmacının tasarrufundaki malzeme kadar iyidir. Bu bağlamda, bu kitapta incelenen olaylara ilişkin bakış açılarını benimle paylaşan görüşmecilerime minnettarım: Stephen Axilrod, C. Fred Bergsten, Ron Blackwell, Alan Blinder, Douglass Cliggot, Jeffrey Frankel, Benjamin Friedman, David Huether, Donald Kohn, Roger Kubarych, William Niskanen, Martin Regalia, Alice Rivlin, Charles Schultze, Beryl Sprinkel, Albert Wojnilower ve Janet Yellen. Jane D'Arista görüşme yapmayı kabul etmekle (ve görüşme yaptığımız iki gün boyunca beni Connecticut'taki sevimli evinde ağırlamakla) kalmadı, aynı zamanda uluslararası para sisteminin işleyişine dairengin bilgisini paylaşarak projenin gayriresmî danışmanı olarak hizmet etmeyi sürdürdü. Ayrıca çok sayıda araştırma sorusuna nazik, hızlı ve yetkin bir şekilde yanıt veren Bureau of Economic Analysis ve New York Fed'deki mükemmel araştırma personelinin yardımından da faydalandım.

Harvard University Press'ten editörüm Michael Aronson kitabın gözden geçirilmesi sürecini mükemmel bir şekilde yönlendirdi. Onun bir editör olarak yeteneklerine ve en başından beri bu projeye olan inancına minnettarım. Ayrıca iki turluk değerlendirme sürecinde taslak metni okuyan ve meselenin derinlerine inen yorumlar yapan beş anonim hakeme müteşekkirim.

2. ve 5. Bölümlerin bazı kısımları başka yerlerde de yayımlandı. 2. Bölüm'ün erken bir tekrarı *Socio-Economic Review* 3 (2005): 173–208'de ve 5. Bölüm'ün farklı bir versiyonu *Theory and Society* 36 (2007): 477-513'de yayımlandı. Bu materyali yeniden basmama izin verdikleri için sırasıyla Oxford University Press ve Springer Science+Business Media'ya minnettarım.

Son olarak aileme bir minnet borcum var. Üzerimde biçimlendirici etkileri olan iki büyükannem bu projenin başlangıcını görseler de maalesef sonunu göremedi. Özellikle Helen Krippner ailemizeki ilk bankacıydı; bu kitapta araştırılan bazı sorulara ilgi duymam için orijinal bir ilham kaynağım olduğu bile söylenebilir Bununla birlikte, büyük olasılıkla, büyükannemin asıl katkısı başka bir alandadır zira onun disiplini ve amansız kişisel gelişim arayışı genel itibarıyla akademik ortama gayet iyi aktarılacak unsurlardı. Luella Brandt ise usta bir hikâye anlatıcısıydı. Anlatıya olan sevgisinin, abartılı süslemelerden sıyrımayı başararak bu sayfalara yansımış olmasını diliyorum Ebeveynlerim Ray ve Clarice Krippner bana öğrenme sevgisini ve akademik kurumlara karşı sağlıklı bir şüphencilik aşıladı. Bu öğretiler akademik hayatın entelektüel heyecanına (umarım) fazla kapılmadan katılmamı sağladı. Kız Kardeşim Leah Krippner mizahı ve harika ailesiyle dikkatimi toplamam ve bu sürecin üstesinden gelebilmem için bana gereken gücü verdi. İkiz kardeşim Margot Canaday bu yolculuğun büyük bölümünde en yakın entelektüel arkadaşım oldu. Lisansüstü ve profesyonel akademik kariyere giden ortak yörüngemiz derin bir memnuniyet kaynağı ve ara sıra (pek ciddi olmayan) kardeş rekabetine yol açtı. Son olarak, kişisel hayatında bir değil iki kitap projesine katlanan Margot'nun esprili ve zarif partneri Rachel Spector'a teşekkür borçluyum.

En büyük borcum, bu kitaba katkılarını saymak imkânsız olan partnerim Sandy Levitsky'ye. Neredeyse on yıl önce Sandy

ulaşılması zor görüşmecilerimden bazılarının iletişim bilgilerini bulmama yardımcı oldu. Birkaç gece önce, son taslağa şekilleri yerleştirmeme yardım etti. Aradaki yıllarda ise, yanlış yerleştirilmiş virgülleri tespit etmekten kitabın ampirik bölümlerini birbirine bağlayan argümanı görmeye kadar akla gelebilecek her şekilde bu projeye dâhil oldu. Sandy, bu araştırmaya ve kitabın yazılmasının her yönüne dair strateji oluşturmamda bana yardım etti, çeşitli aksiliklerde bana tavsiyelerde bulundu ve inancımı kaybeder gibi olduğumda onu hep canlı tuttu. Kitap yazan herkes böyle bir çabanın verdiği acıyı ve sevinci bilir. Çekilen acı birisiyle paylaşıldığında çok daha katlanılabilir hâle gelir ve aynı şekilde yaşanan sevinç paylaşıldığı zaman bir sele dönüşür. Bunun için bu kitabı Sandy'e ithaf ediyorum.

# 1. BÖLÜM

## GİRİŞ

1967 yılında, toplumun geleceği hakkında yaptığı tahminlerle tanınan sosyolog ve kültür eleştirmeni Daniel Bell, 2000 yılındaki ABD toplumuna dair bir öngöründe bulundu. 1960'ların sonundaki sosyal ve politik kargaşayı gözlemleyen Bell, devletin ekonomi ve toplumu yönetmedeki rolünün giderek siyasallaşması sonucunda sosyal çatışmanın patlak vereceğini savundu. “Gelecekle ilgili kesin olarak yapılabilecek tek tahmin, kamu yetkililerinin tarihte hiç olmadığı kadar çok sorunla karşılaşacağıdır,” (1967: 7; vurgu eklendi) diye yazmıştı. Ama bu tahmin gerçekleşmedi. Bell’in bu ilk tahminiyle bağlantılı ve önemli ölçüde daha başarılı ve daha meşhur olmuş bir tahmini daha vardı. Bell (1973) ABD ekonomisindeki hizmet sektörünün egemenliğine yönelik zaten belirgin olan eğilimin devam ederek yüzyıl sonuna kadar “endüstri sonrası” bir toplum ortaya çıkaracağını öne sürdü. Hizmet sektörünün devasa yükselişinin ülkenin ekonomik yapısının ana hatlarını belirleyeceği yönündeki bu tahmin 20. yüzyılın sonlarında ufak bir sapma ile sahiden de gerçekleşti: Geniş anlamıyla hizmet sektörünün yükselişinden ziyade, belirli bir hizmet türü –finans– sonraki yılların baskın eğilimi olduğunu kanıtladı.<sup>1</sup>

---

1. Bu iddia için ilgili ampirik kanıtları 2. Bölümün’de sunuyorum. Son yıllarda hizmet sektörünün genişlemesinde finansal hizmetlerin baskınlığı hakkında benzer bir gözlem için ayrıca bkz. Sassen (2001). Gerald Davis’in (2009) son kitabı *Managed by the Markets*, sanayi-sonrasının finansın ekonomideki artan egemenliğini yansıttığı şeklinde yorumluyor.

Gelgelelim Bell iki tahmininin de ne kadar iyi performans gösterdiğinin yüzeysel bir değerlendirmesiyle varılabilecek bir tespitten daha ileri görüşlüydü. Öngörülerinin asla “anlık” tahminler değil, daha çok toplumun değişen yapısını şekillendiren güçleri ortaya çıkarmak için sonraki on yıllarda yaşanan gelişmelerin karşılaştırılabileceği “spekülatif inşalar” olmasını amaçlıyordu (Bell 1973: lxxxvii).<sup>2</sup> 2000 yılından geriye bakıldığında, Bell’in başarılı ve başarısız tahminleri arasında, kendisinin melenyuma bakarak ortaya koyduğundan farklı bir ilişki görmek mümkündür. Bell, “yükselen haklar devrimiyle” devletin işe sağlama ilkesine yönelik taleplerin sürekli artacağından hizmetlerin büyümesindeki esas itici gücün kamu sektörü olacağını varsaymıştı. Bunun devlete maliyeti enflasyonist baskıların artması, politika yapıcılarının birbiriyle çatışan toplumsal taleplerin arasını bulma yeteneklerinin baltalanması ve kıt kaynakların dağıtılması konusunda devleti siyasi çatışmalara sürüklenmesi olacaktı (Bell 1973, 1976). Ancak bugün bildiğimiz gibi, 1970’ler sonrası dönemde hizmet ekonomisinin büyümesi sonucunda devletin işe anlayışı daha geniş bir hâl almadı. Piyasaya dikkat çekici oranda bir dönüş yaşandı. Aslında bu piyasaya özellikle de finansal piyasalara tekrardan dönüş, devletin o yaşamadığı krizle esastan ilintiliydi.

Bu kitabın ana tezi finansal sektörünün yükselişinin, devletin 1960 ve 1970’lerin sonundan başlayarak politika yapıcılarının karşı karşıya kaldığı bir dizi ekonomik, sosyal ve politik ikilemden kaçınmasına izin vererek paradoksal bir şekilde otuz yıl sonra gelecek olan içinde yaşadığımız finansal çılgınlık, panik ve çöküş çağımıza zemin hazırladığıdır. İlerleyen sayfalarda, bu

---

2. Bell (1973: 3) “öngörüler” ve “tahminler” arasında bir ayrım yapmıştır. Burada bu terimleri birbirinin yerine kullandım.